

Дати

- **1816 р.** – створення освітнього товариства галицьких греко-католицьких священників;
- **1833 – 1837 рр.** – діяльність “Руської трійці”;
- **1848 р.** – скасування панщини в Галичині; видання першої українськомовної газети “Зоря Галицька”.

Поняття та терміни

- **Будителі** - активісти національного, культурного й мовного відродження в середовищі слов'янських народів, рух національно свідомої інтелігенції у болгарських, чеських, словацьких, словенських і західноукраїнських землях.
- На території сучасної України рух будителів був представлений у Закарпатті. Під ім'ям будителів в історію увійшли відомі культурно-політичні діячі кінця XVIII - першої половини XIX ст. Іоанікій Базилович, Олександр Духнович, Михайло Лучкай, А. Добрянський та інші. Закарпатські «будителі» ставили метою збуджувати в масах українську національну свідомість шляхом упровадження рідної мови в усітанки освітньої мережі, пресу, літературу тощо, виступали за широке дослідження і популяризацію місцевої історії як невід'ємної частини історії всієї України. «Будителі» започаткували процес українського культурно-національного відродження на Закарпатті, сприяли розширенню зв'язків краю з Галичиною та Наддніпрянщиною.

Поняття та терміни

- **Революція** (від лат. *Revolutio* - переворот, змінення, кардинальна зміна) - швидка радикальна зміна всієї самостійної органічної або неорганічної системи. Прикладом зазначеної системи є суспільство, людина, наукові знання, засоби виробництва, окреме тіло, ... Революція, на відміну від реформи, змінює всю систему, а не окрему її частину, яка також може бути системою. У відповідності з тим про яку систему йдеться, кажуть про суспільну або політичну революцію, революцію в розвитку біологічного виду, революцію в якійсь науці, технічну революцію.
- **«Весна народів»** - революції 1848 -1849 рр. (відома під назвою «Весна націй» та «Народна Весна») — низка революцій, що прокотилися Європою у 1848 році. Весна Націй досі залишається наймасштабнішою у європейській історії хвилею революцій, проте в зв'язку з політичними реакціями, у всіх випадках влада була відновлена протягом року. Революції були демократичними по своїй природі, ставлячи за основу знищення феодальної форми правління і створення незалежних національних держав.

Адміністративно-територіальний поділ

Адміністративно-територіальна одиниця	Українська територія	Поділ території
Коронний край “Королівство Галіції та Лодомерії”	Східна Галичина	Поділ на округи і дистрикти
	Північна Буковина	Окремий округ
Угорське королівство (Пожонське (Братиславське намісницьке управління)	Закарпаття	Поділ на жупи (комітати): Ужанська, Березька, Угочанська, Маромороська

РЕФОРМИ АВСТРІЙСЬКИХ ПРАВИТЕЛІВ МАРІЇ-ТЕРЕЗІЇ ТА ЙОСИФА ІІ у **70-80-** рр. **XVIII** ст.:

- **Адміністративна реформа:** посилено централізацію управління, поширення загальноімперського законодавства в регіонах.
- **Аграрна реформа:** звільнення селян від особистої залежності від пана; надано їм певні права, панщина обмежувалася трьома днями на тиждень. З 1789 р. скасовано панщину, але після смерті Йосифа ІІ відновлено.

- **Релігійна реформа:** церква підпорядкована державі, римо-католицька та греко-католицька церкви визнавалися рівноправними; визнано рівноправ'я євреїв.
- **Освітня реформа:** проголошено загальну середню освіту, дозволено початковій школі користуватися рідною мовою;
- **Реформи сприяли:**
  - ✓ Політичній модернізації краю;
  - ✓ Посиленню німецького впливу;
  - ✓ Поширенню серед селянства та греко-католицького духовенства позитивного до правлячої династії Габсбургів.
- Після смерті Йосифа II протягом першої пол. XIX ст. реформи були скасовані.

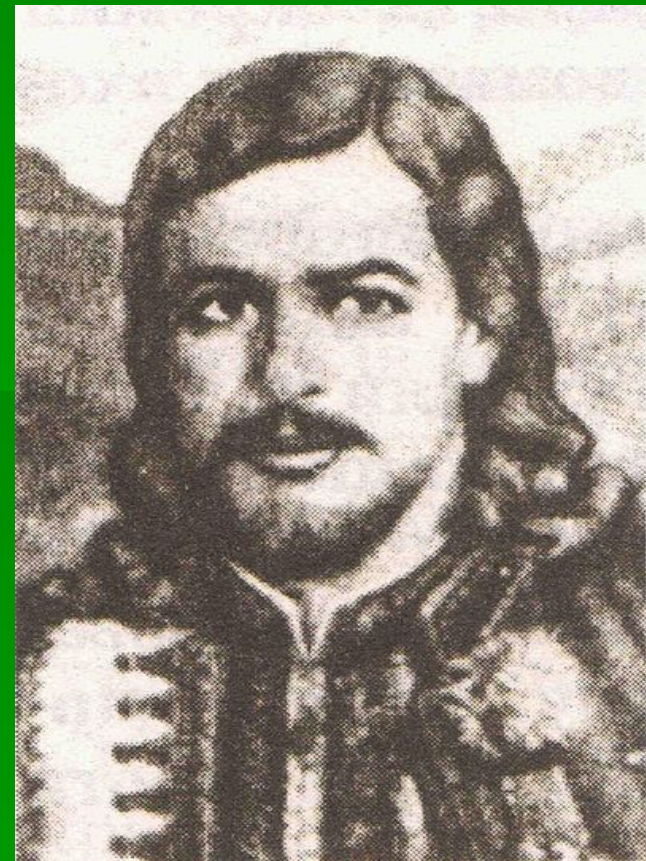
Колоніальна політика Австрійської імперії щодо українських земель:

- перетворення західноукраїнського краю на ринок збуту та джерело сировини й дешевої робочої сили;
- основою економіки залишалось сільське господарство;
- відсутність великих промислових підприємств у краї.

Антифеодальна боротьба в зах.-укр. Землях:

- **1810 - 1825 рр.** - активний опришківський рух на Прикарпатті;
- **1843 - 1844 рр.** - повстання у Північній Буковині на чолі з **Л. Кобилицею**;
- **1831 р.** - «холерні» бунти на Закарпатті.

- **Поч. ХІХ ст.** - на зах.укр. землях початок національного відродження

- Особливість: основними носіями української національної ідеї стало духовенство

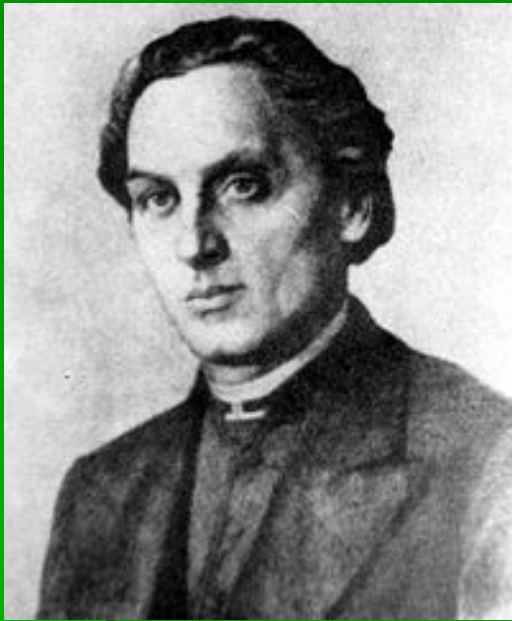

- У **1816 р.** в Перемишлі виникла перша в Галичині культурно-освітня організація - «Товариство священників» (І. Могильницький, Й. Лозинський, Й. Левицький).

І. Могильницький

Руська трійця

Маркіян Шашкевич

Яків Головацький

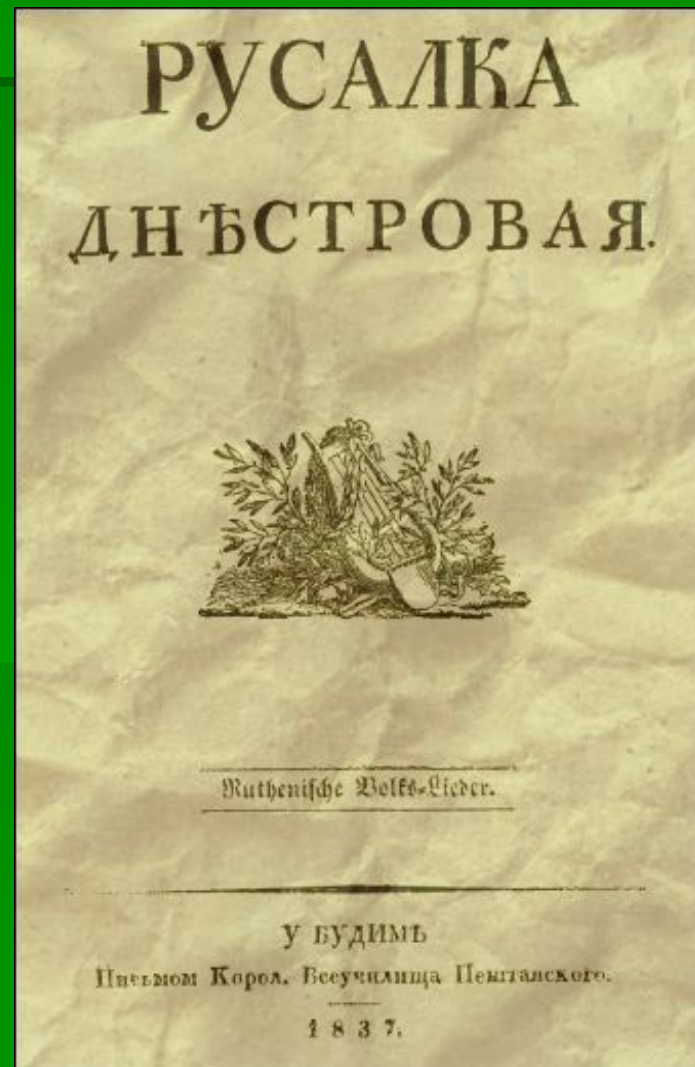
Іван Вагилевич

«Руська трійця»

- 30-і роки ХІХ ст.
- Члени: М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький
- Мета: пробудження національної свідомості галичан, піднесення статусу української мови, розширення сфери її вжитку і впливу;
- Девіз: «Світи, зоре, на все поле, поки місяць зійде»;
- Твори: «Син Русі» (1833), «Зоря» (1834), «Русалка Дністровая».

«Русалка Дністровая» (1837)

- Основні ідеї:
  - ✓ визнання єдності українського народу,
  - ✓ позитивне ставлення до суспільних рухів та борців за соціальне та національне визволення;
  - ✓ пропаганда ідей власної державності.
- Альманах було написано живою народною мовою.

1848 р. – революція в Австрійській імперії

скасування кріпацтва в західноукраїнських землях:

- ліквідація юридичної залежності селянина від поміщика;
- наділення селян землею, яка переходить у їхню власність;
- сплата селянами поміщикам вартості кріпосних повинностей.

Головна руська рада

- Створена **2 травня 1848 р.**;
- Очолив: єпископ Григорій Яхимович;
- Програмні вимоги:
  - ✓ поділ Галичини на західну і східну;
  - ✓ об'єднання в одну провінцію укр. земель;
  - ✓ розширення прав українців і сфери вжитку укр. мови.

зах.

Діяльність Головної Руської Ради:

- Створення 50 місцевих рад, поширення революції на провінцію;
- Видання української газети “Зоря Галицька”;
- В жовтні 1848 р. у Львові проведено перший з’їзд діячів української культури, науки та освіти,
- Утворено культурно-освітню організацію «Галицько-руську матицю»,
- Відкрито у Львові Народний дім з українською бібліотекою, музеєм, народним клубом.

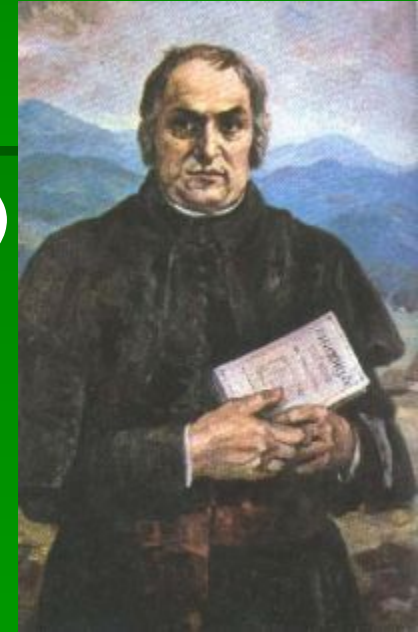
У липні 1848 р. - був скликаний австрійський парламент, в якому інтереси українців представляли 39 депутатів (27 з них селяни).

ПЕРШИЙ ДОСВІД ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ
(участь українських депутатів у роботі австрійського конституційного рейхстагу 10.VII.1848 р. – 7.III.1849 р.)

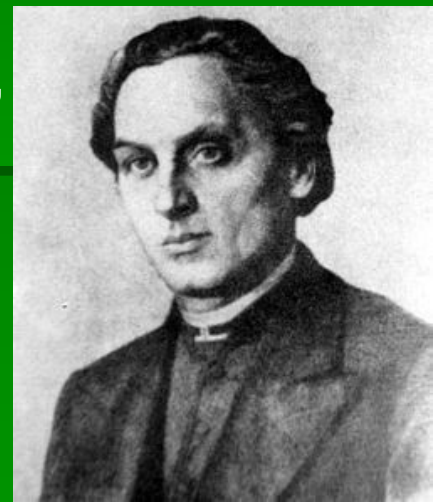
Персоналії

Олександр Духнович (1803 - 1865)

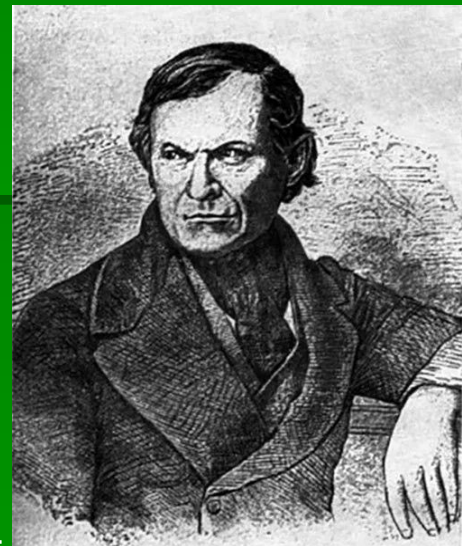
- Греко-католицький священик, україноруський письменник, педагог, поет, культурний діяч. Писав т.зв. язичієм; низка творів (переважно поезії та п'єси) написана народною мовою (закарпатські говори української мови). Належав до так званих будителів.
- Після революції 1847-1848 рр. першим на теренах Закарпаття звернувся до творчості українською народною мовою (поезії «Жизнь русина», «Поздравленіє», «Вручаніє» «Піснь народна» та ін.) ; у віршах цього періоду обстоював єдність українців («русинів») Закарпаття з усім українським народом, оспівував любов до рідного краю, моральні чесноти.
- Відомий також як прозаїк (нарис «Пам'ять Щавника», повість «Мілен і Любиця»). Низку творів написав для дітей. Як педагог уклав ряд підручників для української початкової школи на Закарпатті (буквар «Книжиця читальная для начинающих» (1847), молитовник «Хліб душі» (1857).
- Створив низку популярних історичних, географічних, педагогічних праць для народного читання. Залишив автобіографічні «Записки».

Маркіян Шашкевич (1811 – 1843)

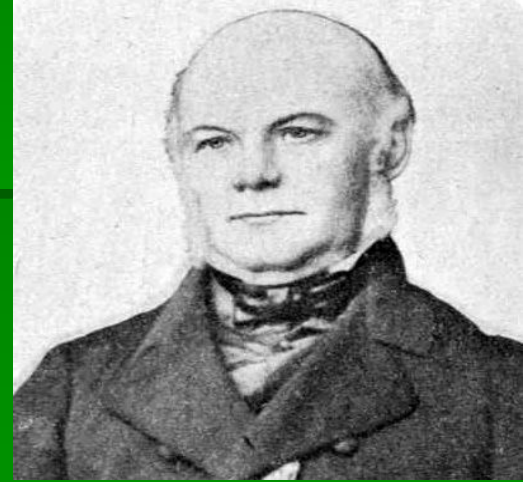
- Зачинатель нової української літератури в Галичині, священник УГКЦ, релігійний та культурно-громадський діяч. Належав до так званих будителів. Речник відродження західноукраїнських (галицьких) земель. Очолив «Руську трійцю». Виступав за рівноправність української мови з польською в умовах того часу.
- У 1838 р. закінчив Львівську духовну семінарію, був вільним слухачем Львівського університету. Брав участь в укладанні рукописного збірника «Син Русі» (1833), альманахів «Зоря» (1834) та «Русалка Дністровая» (1837), у розшифруванні та редагуванні тексту Львівського літопису. Збирав зразки української народної творчості.
- Творчість М. Шашкевича відзначається яскравими національно-патріотичними мотивами, простотою і народністю образів, м'якою ліричністю. Значна частина поезій зачіпає актуальні громадянські мотиви, зокрема виступає в оборону самостійності і самобутності українського народу та його мови. Численні поезії присвячені історичному минулому України. Писав також інтимну і пейзажну лірику, вперше в українській літературі дав зразки сонета. Здійснив першу спробу нової української прози на західноукраїнських землях (повість «Олена», 1837). Працював також як літературний критик, публіцист, педагог.

Іван Вагилевич (1811 – 1866)

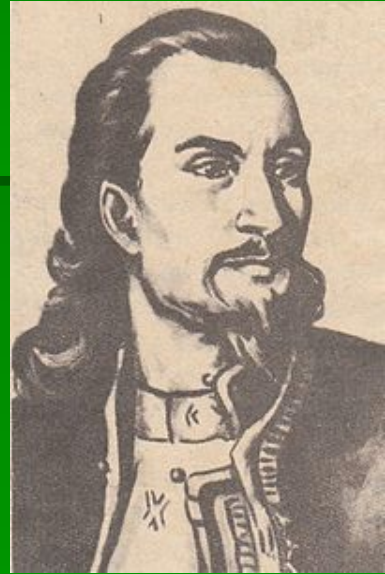
- Священик УГКЦ, український поет, філолог, фольклорист, етнограф, громадський діяч. Один з авторів альманаху «Русалка Дністровая». Був одним із зачинателів нової української літератури в Галичині. 1833 р. разом з М. Шашкевичем і Я. Головацьким організував «Руську трійцю».
- У 1830-1839 рр. навчався у Львівській духовній семінарії. З 1833 р. - член «Руської трійці». У 1837 р. разом з М. Шашкевичем та Я. Головацьким опублікував альманах «Русалка Дністровая». У 1843 -1846 рр. – священик у с. Нестаничах (Львівська обл.). Під час «весни народів» Іван Вагилевич 1848 р. самовільно залишив парафію та виїхав до Львова. Він перейшов на полонофільські позиції: проповідував ідею польсько-українського союзу під зверхністю Польщі.
- З 1851 р. співробітник музею Оссолінських у Львові. З 1857 р. — співробітник і коректор видання «Gazeta Lwowska». З 1862 р. — науковий керівник упорядкування Львівського міського архіву. Підготував до друку близько 1200 документів з історії м. Львова і Галичини.
- У 1830-х рр. опублікував українською мовою ряд поетичних творів і статтю «Предговор к народним руським пісням», де одним з перших зробив спробу класифікації жанрів української народно-пісенної творчості. Вперше переклав українською мовою «Слово о полку Ігоревім» (1836). У 1840-х рр. виступав переважно з художніми творами польською мовою, зокрема з циклом поезій у прозі «Думи». Створив також низку етнографічних та історичних розвідок. Широко працював як мовознавець і лексикограф: опублікував підручники «Граматика малоруської мови в Галичині» (1845) і «Початкові правила малоруської граматики» (1846).

Яків Головацький (1814 – 1888)

- Український лінгвіст, етнограф, фольклорист, історик, поет, священник УГКЦ, педагог, громадський діяч. Співзасновник об'єднання «Руська трійця», співавтор збірника «Русалка Дністровая».
- Навчався у Львівській духовній семінарії. Разом з І. Вагилевичем і М. Шашкевичем утворив гурток «Руська трійця». У студентські роки багато подорожував по українських землях (Галичині, Буковині, Закарпаттю), збираючи зразки народної творчості.
- У 1842-1848 рр. - сільський священник, у 1848-1867 рр. - професор української мови й літератури, у 1863-1864 рр. - ректор Львівського університету. У 1867 р. за русофільські погляди звільнений із закладу австрійською владою. У 1867 р. переїхав до Росії; згодом до м. Вільно (нині м. Вільнюс), де очолив Археографічну комісію для розгляду давніх актів.
- Перші поетичні твори і переклади опублікував в альманасі «Русалка Дністрова» (1837), пізніші - в альманасі «Вінок русинам на обжинки» (1846-1847). Створив численні наукові праці з різних філологічних дисциплін, зокрема українського мовознавства; літературознавства; фольклористики; бібліографії. Відомий також як етнограф, краєзнавець; публіцист; педагог.

Лук'ян Кобилиця (1812 – 1851)

- Громадський і політичний діяч, керівник селянського руху на теренах австрійської частини Буковини в 1840-их рр.
- Народився на Буковині в сім'ї селянина-кріпака. У 1839 р. обраний селянами уповноваженим громади, протягом кількох років організовував подання скарг до окружної й галицької крайової адміністрацій та у вищі органи влади у Відні на утиски дідичів. Переконавшись у безперспективності звернень до урядових установ, Лук'ян Кобилиця очолює організований селянський спротив, який поступово переріс у справжній бунт. Виступ було припинено за допомогою урядових військ, а Кобилиця був заарештований та ув'язнений.
- Під час революції 1848-1849 рр. селяни обрали Кобилицю депутатом Віденського рейхстагу, де він відстоював інтереси своїх виборців. У відповідь на обмежену селянську реформу 1848 р. у Галичині, на Буковині та Закарпатті в листопаді того ж року очолив повстання гірських сіл Вижницької і Сторожинецької дільниць. Повстання тривало до літа 1849 р. й припинилося внаслідок застосування до повстанців військової сили.
- У квітні 1850 р. Лук'яна Кобилицю вдруге було заарештовано у Жаб'єму і вислано до м. Гура-Гумора, де він і помер унаслідок тяжкої хвороби, спричиненої катуваннями у в'язниці.